

Bijlage bij brief aan Mevrouw E.I. Schippers, informateur

Sociaal Werk Nederland geeft u aanvullend op de brief de volgende onderwerpen aan die in de komende kabinetsperiode nadrukkelijk aandacht behoeven in de beleidsvorming en wetgeving:

1. Burgers willen actief deelnemen aan de samenleving, maar schulden belemmeren dit.

Het huidige stelsel van wet- en regelgeving voor schuldhelpverlening belemmert burgers om uit de schulden te komen en veroorzaakt zelfs nieuwe schulden. Burgers willen actief deelnemen aan de samenleving. Schulden belemmeren dit. 1 op de 5 huishoudens heeft te maken met risicovolle schulden, problematische schulden of zit in een schuldhelpverleningstraject. De helft van deze groep heeft problematische schulden (10 % van de Nederlandse huishoudens). Veel kan voorkomen worden door structurele laagdrempelige ondersteuning.

Naast investeringen in gedragsverandering, vroegsignalering en helpverlening door sociaal werkers zijn op meerdere terreinen verbeteringen nodig:

Preventie en vroegsignalering

- **Financiële educatie in het onderwijscurriculum, zodat de financiële weerbaarheid onder jongeren wordt vergroot.**
- **Vroegtijdige interventies vanuit gedragscomponent en gevolgen chronische stress, zodat jongeren van nu straks niet de nieuwe schuldenaren van de toekomst worden.**
- **Structurele interventies qua lesaanbod op basisscholen van groep 1 tot groep 8, die zich niet alleen richten op omgaan met geld, maar ook op groepsdruk- en dynamiek, keuzes maken en sparen.**
- **Vroegtijdig EropAf in de wijk zodat gezinnen in een heel vroeg stadium integraal kunnen worden ondersteund bij signalen dat er huurachterstand, zorgachterstand of iets anders aan de hand is.**

De overheid als schuldeiser

- **Opheffen preferenties en andere bijzondere incassobevoegdheden van overheden en andere publieke instellingen. De rijksincassovisie gaat niet ver genoeg, is te weinig concreet en er zit geen tijdspad achter. Hierdoor blijven verschillende overheidsinstanties langs elkaar heen werken dat weer ten koste gaat van maatwerk- en oplossingsgericht werken door uitvoerende professionals.**
- **Correct toepassen en vereenvoudigen van de beslagvrije voet.**
- **Afschaffen bronheffing en de mogelijkheid bieden voor een aanvullende ziektekostenverzekering tijdens minnelijk traject schuldhelpverlening.**
- **Wegnemen wettelijke belemmeringen voor saneren van vorderingen, bijv. CJIB-boetes en fraudevorderingen bij uitkeringen.**
- **Afschaffen aanmaningen oplopend naar 100% incasso kosten door overheid zelf bij bijvoorbeeld CJIB-boetes.**
- **De wet op WGS en participatiewet spreekt van maatwerk, terwijl het systeem van de overheid nog onvoldoende is ingericht op dit maatwerk.**

De overheid als systeemverantwoordelijke

- **Brede toegang organiseren tot het beslagregister voor de reguliere incasso en de schuldhelpverleners op grond van de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening (Wgs).**

- **Eén moment van betaling regelen voor diverse uitkeringen, teruggaaf inkomstenbelasting, toeslagen en vakantiegelden, zodat kwetsbare groepen hun weg kunnen vinden en kunnen zorgen voor een bestaansminimum.**

Budget armoede- en schuldenbeleid

- **Een toereikend budget voor het armoede en schuldenbeleid voor gemeenten. De bijzondere bijstand wordt steeds vaker beschouwd als een 'logische' demping voor (onvoorziene) inkomenseffecten voor inwoners (kostendelersnorm, kindregelingen, beschermingsbewind, inrichtingskosten, rechtsbijstand). Gemeenten worden geacht bezuinigingen en maatschappelijke ontwikkelingen in het brede sociale domein steeds vaker op te vangen met de bijzondere bijstand. Gemeenten geven veel meer aan bijzondere bijstand uit dan zij aan budget ontvangen (factsheet Divosa).**
- **Bijstandsnorm is te laag: mensen in de bijstand met en zonder kinderen kunnen niet rond komen, wat stress oplevert en schadelijk effecten heeft op denken en gedrag.**
- **Re-integratie is veelal gericht op toeleiden naar werk waar het vaak om laag betaalde banen gaat. Deze nieuwe groep werkende armen zijn veelal niet in staat om op lange termijn economisch vitaal te blijven en hun gezin te onderhouden. Er is meer nodig dat alleen kijken naar werk, maar inzet op meerder life-events als studie, relatie en toekomstperspectief.**

2. Voorkom radicalisering en polarisatie door een sterke veilige wijken.

Voor veel burgers in kwetsbare wijken komen radicalisering en polarisatie dichtbij. Voedingsbodem blijkt het gevoel er niet bij te horen, met als gevolg frustratie over die uitsluiting en vernedering door de samenleving. Een ingewikkeld probleem. Het vraagt om landelijke zowel als lokale investering in samenlevingsopbouw 'in de eigen buurt'; merkbare efficiënte hulp bij opgroeien, school en vinden van werk. Een sterke, veilige buurt waar criminaliteit zichtbaar bestreden wordt, ouders ondersteuning vinden met opvoedvragen. Waar kansen zijn voor talentontwikkeling buiten het gezin, rolmodellen en sleutelfiguren een rol spelen in de buurt. Dat vereist nauwe samenwerking tussen professionals uit het onderwijs, sociaal- en veiligheidsdomein.

Sociaalwerkorganisaties en gemeenten laten jongerenwerkers trainen in het herkennen en aanpakken van radicalisering en zijn betrokken bij het ontwikkelen en uitvoeren van preventieve aanpakken. De door jongerenwerkers gesignaleerde ontwikkelingen kunnen politie en justitie op het goede spoor zetten. Werken in haarvaten van wijken betekent voor sociaalwerkers, wijkteams en jongerenwerkers vertrouwen en relaties opbouwen. Dat vergt tijd en expertise. Het is zaak om te investeren in capaciteit en professionalisering om de 'ogen en oren' van de wijk beter te benutten.

Voorkom voedingsbodem voor polarisatie en radicalisering. Dat vraagt investering in wijkopbouw door preventieve aanpakken en voldoende capaciteit. Train gezamenlijk. Bouw aan netwerk met sleutelfiguren. Bevorder rolmodellen, stop uitsluiting, bevorder inclusie. Het driehoeksoverleg zou standaard een vierhoeksoverleg moeten zijn, waar het sociaal domein ook aan tafel zit.

3. Voorzie ouders van alle voorzieningen voor hun jonge kinderen.

Investeren in goede voorzieningen voor alle jonge kinderen loont. Vanaf – 9 maanden! (onder meer tienermoeders). Ken kwetsbare gezinnen in het vroegste stadium en voorzie ouders van integraal van alle informatie op de levensterreinen die het kind raken: geld, wonen, relatie, werk, opgroeien. Opvoedondersteuning en voorkomen van armoedestress, naast goede peuteropvang. De maatschappij profiteert door lagere maatschappelijke kosten, economische groei en een hogere arbeidsparticipatie van vrouwen. Ouders kunnen dankzij goede voorzieningen werk en opvoeding beter combineren. En deelname aan goede voorzieningen vergroot de ontwikkelkansen van kinderen, draagt bij aan hun talentontwikkeling en vormt de basis voor betrokken burgerschap. Een goede kindvoorziening betreft ook de ouders bij de samenleving, opvang en latere school. Nederland blijft achter als het gaat om investeringen in kindvoorzieningen. De versnippering verhindert het realiseren van een doorgaande ontwikkellijn.

Voor een doorgaande ontwikkellijn van alle jonge kinderen is een integrale aanpak van belang:

- **Ken jonge gezinnen in kwetsbare situaties en wijken en zorg voor laagdrempelige (opvoed-)ondersteuning en een sterke sociale basisinfrastructuur in de wijk**
- **Een ontwikkelrecht zoals de SER voorstelt: een sterke basisvoorziening voor alle kinderen van 2 - 4 jaar. Dat wil zeggen: aanbod van voorzieningen voor alle kinderen vanaf 2 jaar, voor 16 uur of vier dagdelen per week.**
- **Integrale voorzieningen voor kinderen van 0-12 jaar: kinderopvang, peuterspeelzalen, onderwijs, zorgvoorzieningen, sociaal werk en andere lokale partners werken samen, onder regie van de gemeente. Financiering en wet- en regelgeving bieden ruimte voor zowel lokaal maatwerk als extra ondersteuning van gezin en kinderen die dat nodig hebben.**

4. 18- tot 23 jarigen ondervinden veel schade van het 'buitenspel' staan

138.000 jongeren zitten thuis zonder werk. 63.000 daarvan heeft ook geen startkwalificatie en dus geen uitkering. Er zijn er ook nog 66.000 die zich nergens hebben laten registreren en dus in principe niet in beeld komen bij een gemeente. Op 1 april 2016 werden er in COA opvang 2460 alleenstaande minderjarige asielzoekers (amv'ers / ama's) opgevangen. Als zij 18 zijn in de begeleiding minimaal. Door het NIDOS in woonwijken ook nog enkele honderden. 9000 geregistreerde zwervjongeren, 15.000 vermoedelijk dakloze jongeren complementeren het beeld.

De RMC-wetgeving (Regionaal Meld en Coördinatiepunt) verplicht gemeenten echter om jongeren zonder startkwalificatie te volgen tot ze 23 jaar zijn. Uit onderzoek van de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid blijkt dat slechts dertig procent van de gemeentelijke sociale diensten zicht heeft op de jongeren die zich niet melden voor een uitkering of ondersteuning.

Het onzichtbaar zijn is schadelijk voor deze groep: zij gaan zwerven, belanden in de criminaliteit, zien hun kansen op de arbeidsmarkt alsmaar kleiner worden. Veel talent voor de samenleving gaat verloren en de samenleving moet achteraf een flinke prijs betalen, niet in de laatste plaats de gemeenten die door de decentralisaties financieel

verantwoordelijk zijn geworden voor werkloosheid, jeugdhulp en maatschappelijke begeleiding. Een groot deel van deze jongeren zit diep in de schulden. Armoede en schulden zijn sterk remmende ontwikkelingsfactoren.

De overheid heeft de RMC's aangewezen om deze jongeren weer naar het onderwijs of werk te begeleiden. De uitvoering van dit beleid verschilt per RMC en de resultaten ook. In sommige gevallen wordt slechts een paar keer per jaar een brief gestuurd die de jongere als enige middel om te stimuleren terug te gaan naar school.

De RMC's moeten gebruik gaan maken van voorliggende voorzieningen zoals het jongerenwerk die huisbezoeken afleggen en jongeren coachen.

Ontwikkel effectieve schuldhulp voor jongeren, zodat hun ontwikkeling daardoor nietodeloos lang blokkeert.

5. Integraal integreren. Vluchtelingen die in verbinding staan met sociale verbanden in buurten, integreren succesvoller.

In 2014 kwamen er 21.000, in 2015 werden er bijna 57.000 asielzoekers en na-reizigers (gezinshereniging) geregistreerd in Nederland, in 2016 31.000. In maart 2016 woonden er ruim 45.000 asielmigranten in de centrale opvang. Daarvan hebben er 16.000 als statushouder al maanden recht op een woning. Er wonen nu ongeveer 65.000 Syriërs in Nederland, 20.000 Eritreeërs. Sinds 2010 zijn er rond de 35.000 asielverzoeken voor minderjarige kinderen ingediend.

Kortom: de afgelopen 3 jaren kwamen er rond de 100.000 asielzoekers naar Nederland, die moeten integreren, met hun kinderen.

Vluchtelingen vormen een grote en kwetsbare groep binnen Nederland. In tegenstelling tot economische migranten en expats die verhuizen naar landen waar al familie of vrienden aanwezig is, hebben vluchtelingen over het algemeen geen bestaand sociaal netwerk in het gastland. Daarnaast hebben vluchtelingen vaak traumatische gebeurtenissen meegemaakt, en zitten zij in onzekerheid over achtergebleven dierbaren.

Dit heeft grote gevolgen voor hun verdere verblijf in Nederland. Het integratieproces van vluchtelingen blijkt moeilijk te verlopen, in het bijzonder als het gaat om werk wat het risico op armoede en de druk op de bijstand vergroot (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012). Maar ook integreren in de buurt, het leren van de taal, het leren van Nederlandse normen en waarden, emancipatie, opvoeding op peuteropvang en scholen gaat moeizaam. Dat gaat vlotter wanneer vluchtelingen direct wegwijs gemaakt worden, de taal leren en structurele geholpen worden zodat ze verbindingen kunnen leggen met sociale netwerken in buurten en op school. Peuters moeten direct naar de peuteropvang.

Het sociaal werk verbindt letterlijk twee kanten op: aan de ene kant wordt met vluchtelingen gewerkt aan hun bereidheid en mogelijkheden om succesvol te integreren. Aan de andere kant werkt het sociaal werk met buurtbewoners, vrijwilligers en organisaties in de wijk aan draagvlak, om dit proces van integratie mogelijk te maken.

Gemeenschappen waar nieuwkomers aanschuiven, moeten zien dat integratie serieus en integraal opgepakt wordt. Aan draagvlak in (de haarvaten van) wijken moet structureel en concreet gewerkt worden.

Start integratie direct na aankomst. Schakel COA aan de wijk. Maak gebruik van bestaande voorzieningen en investeer dus in de sociale infrastructuur in de

buurt. Integratie is een langdurig intensief proces. Sociaal werkers zijn vakmensen die in staat zijn om netwerken op te bouwen met de omgeving en vrijwilligers; om te helpen met taal en integratie en om kwetsbare personen te ondersteunen. Lever maatwerk naar vermogen. Stop met de eigen verantwoordelijkheid voor inburgering. Dat werkt niet onder door de hoge kosten voor inburgering en de slechte financiële situatie van statushouders.

6. Mensen met ernstige psychische aandoeningen willen sociaal en maatschappelijk participeren, maar zij vrezen dat de daarvoor benodigde ambulantisering er niet zal komen.

Het Trimbosinstituut constateert dat mensen met ernstige psychische aandoeningen *'sociaal en maatschappelijk actiever willen worden'*. Ze willen *'meer en betere sociale contacten, (vrijwilligers)werk en zelfstandig wonen'*. Een meerderheid vreest dat de ambulante uitbreiding die deze wens mogelijk moet maken, er niet zal komen. (Landelijke Monitor Ambulantisering en Hervorming Langdurige Zorg).

Ook het sociaal werk constateert dat deze mensen aan hun lot worden overgelaten en dat het tempo van de ambulantisering laag is.

Het Rijk en de door de zorgverzekeringswet gefinancierde ggz-sector zijn er niet in geslaagd om *'vanaf 2012 met partijen zoals gemeenten, politie en andere maatschappelijke organisaties om tafel te gaan (...) voor het welslagen van de ambulantisering (...)'*. Dit ondanks (het inmiddels opgezegde) bestuursakkoord.

Wijkteams (maatschappelijke ondersteuning) en ambulante ggz-teams (op herstel gerichte behandeling) ontwikkelen zich nu los van elkaar. Zij moeten hun activiteiten op elkaar afstemmen, ook om dubbelingen te voorkomen.

Het Rijk zal de regie moeten nemen om te voorkomen dat de GGZ en de Wmo zich los van elkaar blijven ontwikkelen. Het herstel van mensen met een psychische aandoening hangt niet alleen af van het behandelresultaat binnen de zorgverzekeringswet (ambulante ggz-teams) maar ook van hun functioneren in het dagelijks leven in andere domeinen zoals de Wmo (schuldhulpverlening, maatschappelijke participatie e.d.).

7. Vrijwilligers willen kunnen rekenen op goede ondersteuning

Nederland zou er totaal anders uitzien zonder vrijwilligers. Sportclubs zouden niet kunnen functioneren en de zorg zou verschrallen. Vrijwilligers maken al decennia het verschil en deze bron blijft springlevend. Met het benutten van deze energie in de samenleving, mag de overheid niet nalaten te investeren in vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk is van onschatbare waarde, maar niet gratis.

Er zijn wel acht ministeries die zich elk op hun eigen terrein bezig houden met vrijwilligerswerk. Daartussen ontbreekt het aan coördinatie en afstemming, met als gevolg dat er tegenstrijdige en/of onnodig belastende wet- en regelgeving komt. Als politievrijwilliger ontvang je € 7,16. De Belastingdienst spreekt van een maximale vergoeding van € 4,50. In de WW mag je alleen vrijwilligerswerk doen onder voorwaarden. Kom je daarna in de bijstand, dan ben je verplicht een tegenprestatie te leveren met veelal vervelende gevolgen voor 'vrijwilliger' en vrijwilligersorganisatie. Moet je als organisatie van het ene ministerie meer met vrijwilligers doen, het andere ministerie sluit je uit van een regeling Gratis VOG.

Vrijwilligers en hun organisaties worden zo gedwongen steeds meer tijd te stoppen in het voldoen aan regelgeving en er blijft minder tijd over voor het echte vrijwilligerswerk. Ook worden sommige organisaties om onduidelijke reden bevoorrecht of benadeeld, bijvoorbeeld met de giftenaftrek. Ook is er wetgeving die mensen uitsluit van het vrijwilligerswerk terwijl andere wetgeving mensen verplicht tot het doen van 'vrijwilligerswerk'.

Randvoorwaarden voor Vrijwilligers recht op vrijwilligerswerk voor werkzoekenden en asielzoekers.

- **erkenning van de overheden dat vrijwilligersorganisaties over een gezonde financiële basis.**
 - **gratis VOG voor iedere vrijwilliger.**
 - **Meer coördinatie tussen de acht ministeries ten aanzien van vrijwilligerswerk.**
- Stimuleer vrijwilligers(werk)
 - Maatschappelijk initiatief heeft recht op een thuis
 - Maak scholing en trainingen mogelijk
 - Behandel elkaar met gelijkwaardigheid, wees partners
 - Erken de grenzen van burgerkracht en vrijwillige inzet
 - Maak vrijwilligerswerk mogelijk voor iedereen
 - Zorg ervoor dat vrijwilligerswerk vrijwilligers geen geld kost
 - Voorkom misbruik, overbelasting en verdringing
 - Zorg voor financiële duurzaamheid!
 - Ga voor samenwerking, ook lokaal
 - Sluit aan op nieuwe generaties
 - Maak sterke regionale en landelijke netwerken mogelijk
 - Schrap belemmerende regels!
 - Sta open voor elkaar en leer van elkaar

8. Mantelzorgers moeten een beroep kunnen doen op ondersteuning thuis als dat nodig is

De Wmo biedt volop kansen om de ondersteuning van de individuele mantelzorger te verbeteren. Gemeenten kunnen overbelaste mantelzorgers beter in beeld brengen. Ook bij het opzetten of uitbreiden van respijtmogelijkheden en het inzetten van vrijwilligers bij de ondersteuning van mantelzorgers zijn innovaties vanuit het sociaal werk mogelijk.

Stimuleer innovaties op het terrein van mantelzorgondersteuning.

Sociaal Werk Nederland is de brancheorganisatie voor sociaal werk www.sociaalwerk.nl